Тема 3. Шляхи реалізації діяльнісного підходу

1. Діяльнісний потенціал традиційних методів навчання.
2. Групова форма організації навчально-пізнавальної діяльності. Організація командної взаємодії.
3. Дієвий потенціал ранкової зустрічі.
4. Ротаційні моделі «Щоденні 5» і «Щоденні 3».
5. Формування наскрізних умінь у молодших школярів в умовах діяльнісного навчання.
6. Реалізація діяльнісного підходу в умовах дистанційного навчання.

1. Діяльнісний потенціал традиційних методів навчання.

Традиційні методи навчання (зокрема, словесні, наочні, практичні) на перший погляд можуть здаватися застарілими, адже вони часто асоціюються з пасивним сприйняттям "готових" знань. Однак їхній діяльнісний потенціал полягає у можливості модифікації та трансформації для стимулювання активності учнів.

1. Словесні методи навчання

Потенціал: перетворення на діалог та обговорення / дискусію.

Замість тривалої розповіді вчителя використовується евристична бесіда. Це система ретельно продуманих запитань, які підводять учнів до самостійного формулювання висновків чи правил. Пояснення може супроводжуватися проблемними завданнями, що спонукають дітей до активного мислення, а не простого запам'ятовування.

2. Наочні методи навчання

Потенціал: перехід від пасивного розглядання до активної пізнавальної діяльності.

Наочність має стати об'єктом дослідження. Наприклад, демонстрація досліду або ілюстрації не просто показується, а вимагає від учнів цілеспрямованого спостереження, порівняння фактів, їхнього аналізу та формулювання висновків.

3. Практичні методи навчання

Потенціал: переведення з репродуктивного (за зразком) рівня на пошуковий та творчий.

Вправи, які пропонує вчитель, мають бути не лише на відтворення, а й на застосування знань у новій, нестандартній ситуації. Практичні роботи та досліди перетворюються на міні-проєкти, де молодші школярі самостійно ставлять гіпотези / припущення, збирають дані та презентують результати. Це найкраще розвиває уміння працювати самостійно та в команді.

Таким чином, традиційні методи забезпечують основу для формування базових умінь, але їхній діяльнісний потенціал максимально розкривається при включенні учнів у активну пізнавальну, дослідницьку та практичну діяльність.

2. Групова форма організації навчально-пізнавальної діяльності. Організація командної взаємодії.

Групова **форма організації навчально-пізнавальної діяльності** трактується як організована вчителем спільна навчальна діяльність учнів одного класу, під час якої група отримує завдання, виконання яких потребує спільних зусиль учнів – спільного планування роботи, обговорення й вибору способів виконання завдань, взаємодопомоги, співробітництва, самооцінювання. Кінцевий продукт групової роботи не є механічним об’єднанням окремих зусиль учасників групи, а новим результатом, збагаченим колективними зусиллями, різними думками.

Оптимальною кількістю учасників групи визначають 3-6 осіб: за меншої кількості учням важко різнобічно розглянути проблему, а за більшої – вчителю складно врахувати, яку саме роботу виконав кожний учень.

До ознак групової роботи відносять:

- об’єднання класу на групи / команди для досягнення навчальної мети;
- склад групи змінюється залежно від змісту і характеру навчальних завдань;
- завдання в групі виконується так, щоб можна було оцінити індивідуальний внесок кожного члена групи.

До того ж кожна група розв’язує певну завдання / проблему, яке може бути:

- за складністю: однаковим або диференційованим;
- за змістом: взаємодоповнюючим або послідовно пов’язаним із завданнями інших груп;
- за способом виконання: різним або однаковим.

Групи можуть бути гетерогенним, тобто складатися з учнів з різним рівнем пізнавальних можливостей або гомогенними – з учнів, приблизно рівних за пізнавальними можливостями.

Групові форми навчальної діяльності:

- забезпечують безпосередній контакт між всіма учнями, що викликано об’єктивною необхідністю в спільній діяльності та суб’єктивною потребою у спілкуванні;
- створюють умови для реалізації можливостей особистості учня, виявлення його індивідуальності;
- сприяють утвердженню моральних цінностей і норм взаємодії та співпраці, привчають школярів відчувати відповідальність за свою роботу;
- спонукають до самостійного планування учнями пізнавальної діяльності, забезпечують внутрішню стимуляцію, ріст самостійності учнів при вивченні нового матеріалу, виконанні творчих завдань;
- формують навичку дискутувати та дають можливість одночасно висловитись багатьом дітям і заощадити час;
- розвивають почуття поваги до думки інших.

3. Дієвий потенціал ранкової зустрічі.

Ранкова зустріч – це запланований, структурований збір на початку дня дітей класу з педагогом. Ранкова зустріч, яка триває близько 10-15 хвилин, посідає важливе місце в повсякденній діяльності початкового класу НУШ, де має панувати атмосфера піклування та довіри. Ранкові зустрічі відіграють важливу роль у формуванні комфортного освітнього середовища.

Етапи ранкової зустрічі

1) Вітання

Учителю варто використовувати різноманітні форми привітання, які підтримують учнів. Це може бути вітання різними мовами, вигуки, використання невербальних засобів, кодів, пісень, віршів. Вітання мають відповідати навчальній програмі та навичкам дітей. Доцільно залучати дітей до вигадування способу привітання, можна запропонувати роль автора вітання.

Під час привітання дітей слід привчити звертатися один до одного на ім’я, для цього вчитель може демонструвати приклад: «Доброго ранку, Марійко!», «Вітаю тебе, Василько», «Рада бачити Михайлика» тощо. Варто звернути увагу і на тембр голосу, інтонацію, приязний вираз обличчя та погляд у вічі.

Крім власне вітання, цей етап може включати налаштування на плідну роботу, визначення дитини дня, поздоровлення іменинника, призначення чергових тощо.

2) Групові заняття

Групове заняття проводиться з метою об’єднання групи, створення класної спільноти. Сутність цього етапу полягає у виконання спільних групових завдань, ігор та вправ. При цьому ці види діяльності повинні мати кооперативний характер та мають бути

такими, що не передбачають суперництва. Ці заняття мають сприяти розвитку наскрізних вмінь та самовираженню, розвивати етичні та моральні почуття, демократичні цінності.

Працюючи з учнями 3-4 класів, вчитель може включати завдання пов'язані з навчальною програмою і, відповідно, розвивати академічні навички.

Такі спільні заходи мають переконувати дітей у важливості співпраці, використанні сильних сторін кожного на користь усієї групи. Плануючи цю частину ранкової зустрічі варто добирати рухливі ігри та вправи; завдання на вдосконалення мовлення, отримання досвіду застосування математичних дій; проводити мінідослідження; використовувати музику, спів пісень; створювати спільні аплікації; придумувати кросворди, вірші, загадки тощо.

3) Обмін інформацією

Під час проведення цього етапу діти мають можливість висловлювати свої думки, обмінюватися ідеями і, відповідно, мають змогу дізнатися щось про своїх однокласників. Найціннішим є те, що обмінюючись інформацією діти розвивають навички активного слухання та говоріння. Так, учні можуть ставити відкриті запитання та коментувати, аргументувати, переконувати, дотримуючись правил демократичного спілкування. Крім того, відбувається формування вміння почуватися вільно, спокійно і комфортно, виступаючи перед іншими.

Також для цього під час обміну інформацією можна застосувати практику «Крісло автора» – спеціальне крісло, стілець, пуф, де дитина може висловити все те, що її здивувало, схвилювало, вразило; презентувати свої творчі напрацювання; розповісти цікаві історії.

Доцільно на цьому етапі заповнити «Календар погоди», обговорюючи зміни у природі; ознайомити з певними ідеями та поняттями; створити / обговорити правила класу; вирішити конфліктні ситуації тощо.

4) Щоденні новини

Цей етап також важливий для об'єднання класної спільноти як частини шкільної спільноти, однієї великої справи чи проєкту. Під час «Щоденних новин» може відбуватися колективне обговорення оголошення, яке щодня вивішується на стенді чи дошці в класі або в шкільному коридорі.

Молодші школярі мають можливість познайомити однокласників з таким повідомленням, узяти участь в обговоренні й вирішенні важливої для всієї класної / шкільної спільноти проблеми. Також можна обговорити свято (народне, державне), подію, яка припадає на цей день за календарем. Якщо не було до цього етапу обговорено зміни у природі, то можна це зробити на етапі щоденних новин. Доцільно визначити або відгадати тему дня, тижня, місяця.

Завдяки цьому етапу удосконалюються навички читання, письма, виконання математичних завдань; стимулюється зацікавленість і надається доступ до інформації. Повідомляючи або вирішуючи проблему, висвітлену в новинах, діти відчувають упевненість у собі

Значення ранкової зустрічі

1) Створення спільноти

Учитель має формувати поняття, що всі учні належать до спільноти, але разом з тим кожен відповідає за свій внесок. З метою створення спільноти під час проведення ранкової зустрічі у центрі уваги є співпраця, спільне навчання, а не конкуренція чи хизування особистими надбаннями.

Ранкова зустріч є першим кроком до створення спільноти та допомагає створювати взаємини, які формують відчуття спільноти. Створення класної спільноти стає ефективніше, коли педагог бере на себе роль людини, яка не намагається жорстко контролювати цей процес, перекладає частину відповідальності за проведення зустрічі на дітей, заохочує ініціативу, за потребою скеровує, надає допомогу.

Ранкова зустріч має стати інтерактивною та невимушеною, протягом якої молодші школярі вчаться створювати спільноту, жити в спільноті, виконувати покладені спільнотою

обв’язки, дотримуватися правил спільноти тощо. Така зустріч дозволяє учням самовдосконалюватися, формувати навички роботи в команді.

2) Формування комунікативної компетентності

Уміння говорити та слухати є найважливішими якостями, які необхідні будь-якій людині. Для успішного існування в трудовому чи учнівському колективі важливо навчитися висловлювати свої думки таким чином, щоб їх розуміли інші; вміти вирішувати проблеми або конфліктні ситуації за допомогою слів; вміти пропонувати свої ідеї групі. Відповідно, діти потребують практичного досвіду у формуванні комунікативної компетентності.

Значення ранової зустрічі полягає також у розвитку вміння обґрунтовувати власну позицію, чути різні думки та зважувати їх, погоджуватися або змінювати переконання, дискутувати, ставити запитання, сприяють кращому пізнанні один одного, визнанні сильних сторін своїх однолітків, дозволяють справити враження на оточення.

3) Заохочення демократичного ставлення: розвиток емпатії, толерантності, повага до різноманітності

Завдяки ранковим зустрічам діти вчаться поважати різноманітність, усвідомлюючи, що кожна людина є унікальною, має власні індивідуальні особливості, різні розумові та фізичні здібності тощо. Розуміючи це, учні також вчаться емпатії, а саме, здатності розуміти емоції та почуття оточення, співпереживати, турбуватися про інших, розуміти власні емоції та керувати ними, а відтак відбувається формування емоційного інтелекту.

Соціальними перевагами ранкових зустрічей є те, що діти переходять від зосередження уваги на власній особистості до активного слухання однолітків. Діти вчаться розуміти позицію інших, що сприяє розвитку толерантності та визнанню відмінностей один одного. Ранкова зустріч допомагає перебувати у колективі на основі взаємної поваги, створює умови для позитивного та відкритого спілкування. Доброзичлива атмосфера спілкування у ранковому колі сприяє природній поведінці дітей та їх відкритості. Ця практика на початку навчального дня може сполучатися із практикою ідентифікації свого стану за допомогою екрану настрою та включати обговорення емоційного стану учасників зустрічі.

4) Формування цінностей

Виховання дітей та молоді завжди пов’язано з освоєнням суспільно й особистісно значущих цінностей. Для створення демократичного суспільства потрібно виховувати в дітей цінності, які стануть орієнтиром для власного життєвого шляху та слугуватимуть основою будь-якого напряму виховання.

Під час ранкової зустрічі формуються цінності, не пов’язані з конкретною релігією, етнічною приналежністю, національністю чи діяльністю – вони є спільними.

Різні активності, спільні ігри у ранковому колі ґрунтуються на використанні сильних сторін кожного на користь усієї групи та сприяють розвитку демократичних цінностей у спільноті, доводячи важливість співпраці, залучення й участі у спільній діяльності.

5) Розвиток академічних навичок та наскрізних вмінь

Ранкова зустріч сприяє розвитку та вдосконаленню навичок письма та читання, говоріння, аудіювання, лічби; умінню досліджувати, відповідати на запитання, застосовувати здобуту інформацію.

Завдання та вправи, які застосовуються на різних етапах ранкової зустрічі дозволяють розвивати такі наскрізні вміння: аналізувати та оцінювати, порівнювати, узагальнювати, систематизувати, доводити, критично та системно мислити, бути гнучким, ініціатором, лідером тощо.

6) Створення позитивної атмосфери спілкування

Під час ранкової зустрічі позитивний настрій у класному колективі створюється шляхом створення атмосфери довіри; відчуття приналежності до спільноти; можливості вільно висловити власну думку; участі у прийнятті рішень; доброти та заохочення однолітків; вільного від критики ставлення вчителя.

4. Ротаційні моделі «Щоденні 5» і «Щоденні 3»

Одним із шляхів реалізації діяльнісного підходу є застосування ротаційних моделей «Щоденні 5» та «Щоденні 3».

Ротаційні моделі «Щоденні 5» (читання і письмо) і «Щоденні 3» (математика) – це набори щоденних видів діяльності, виконуючи які, діти навчаються бути самостійними під час читання, письма й вивчення математики, а учитель має можливість працювати з учнями індивідуально та у малих групах.

Основними принципами застосування моделей «Щоденні 5» і «Щоденні 3» є такими:

1) Довіра та повага

Довіра та повага допомагають забезпечити сприятливе середовище навчання та піклування для всіх учнів. Воно починається зі знайомства у перші шкільні дні та втілюється у розкладі, правилах класу, які важливо створювати разом, у групових заняттях із розвитку мовлення та в історіях, які діти разом читають та зображують у малюнках

2) Спільнота

Відчуття спільноти створює в учнів бажання вимагати, щоб інші були відповідальними за поведінку, навчання, повагу та доброту.

3) Вибір

Мотивація зростає, коли учні мають можливість обирати предмет навчання і вірять у те, що мають певну автономію чи контроль над власним навчанням.

4) Відповідальність

Учні відповідальні, коли контролюють свій голос, не заважають роботі класу

5) Тимчасове зосередження уваги

Середній вік учнів дорівнює середній кількості хвилин, протягом яких вони можуть утримувати увагу під час пояснення вчителя.

6) Переходи як паузи для відпочинку

Під час перерв діти переходять від одного навчального блоку до іншого, що дає можливість для фізичного та інтелектуального відпочинку.

7) 10 кроків до самостійності.

Крок 1. Визначити, чого потрібно навчити.

Крок 2. Поставити ціль та створити атмосферу необхідності.

Крок 3. Записати бажані моделі поведінки на Я-схему.

Крок 4. Змоделювати найбільш бажану поведінку.

Крок 5. Змоделювати найменш бажану поведінку. Потім найбільш бажану.

Крок 6. Розмістити учнів по класу.

Крок 7. Тренувати та формувати витривалість.

Крок 8. Не заважати.

Крок 9. Використовувати тихий сигнал, щоб скликати учнів до початкового місця збору.

Крок 10. Провести групове опитування; запитати: «Як все пройшло?».

Кожна група виконує певну діяльність, заплановану вчителем чи обрану учнем, упродовж відведеного часу (5–15 хвилин). Для різних видів діяльності у класі відведено певні місця (наприклад, парти стоять по чотири, кожна четвірка має своє завдання, і матеріали, необхідні для виконання цього завдання, лежать саме на цих партах).

Для забезпечення ефективного проведення ротаційних моделей застосовують:

Сигнал (тихий дзвоник)

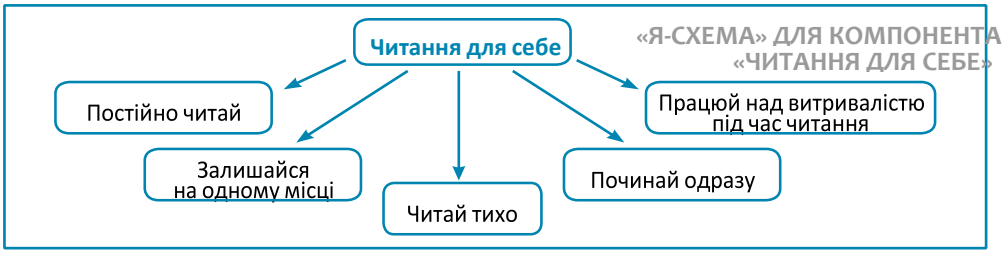
Для забезпечення переходів між видами діяльностей замість голосу можна використовувати маленькі дзвоники, щоб дати зрозуміти, що етап закінчився і учні мають повернутися до місця загального збору. Потрібно пояснити мету такого сигналу: *«Діти,*

послухайте, будь ласка, цей звук (дзвонимо у дзвоник). Протягом усього року ми будемо використовувати його, коли хочемо привернути чиюсь увагу або коли нам потрібно зібрати увесь клас разом».

Стенд або дошка для «Я-схем»

Створення у класі, так званих, «Я-схем» на стенді або дошці із прикладами бажаної поведінки мають зберігатися упродовж року, а вчитель, за потребою, зможе постійно повертатися до них.

Усі разом обговорюють поведінку вчителя та учнів під час «Щоденні 5» і «Щоденні 3» і записують результати обговорень до схеми.

.

Додаткові інструменти

Для додаткової підтримки витривалості дітей можна застосовувати піскові годинники на 60, 90 та 120 секунд; маленькі коробки з дрібничками; конструктори; секундоміри для старших учнів; альтернативні матеріали для читання та ін.

Книжкові ящики

Такі ящики чи коробки потрібні для зберігання книг. У кожної дитини має бути свій книжковий ящик, у якому може зберігатися від 3 до 10 книжок.

Місце для загального збору та ввідні уроки

Місце загального збору учнів – це відкритий простір для того, щоб розсадити на підлозі (килимі) увесь клас. Під час перших (ввідних) уроків вчитель знайомить із правилами проведення ротаційних моделей та разом з дітьми створюють «Я-схеми

Дизайн класу

Для того щоб створити комфортне середовище, слід підготувати подушки для сидіння на підлозі; звичайні столи зі стільцями; килимки для лежання; кілька окремих стільців, щоб була можливість усамітнитись та зосередитись.

«Щоденні 5»

Ротаційна модель «Щоденні 5» передбачає проведення щоденних видів діяльності для розвитку в учнів власної витривалості та самостійності з метою забезпечення їхньої активної участі у читанні та письмі упродовж тривалого часу.

Вперше ця ротаційна модель була представлена Гейлом Буше і Джоан Мозер у книзі «The Daily 5: Незалежність грамотності в початкових класах».

«Щоденні 5» (Daily 5) використовують в таких країнах світу, як Канада, Британія, Америка й Австралія. Під час «Щоденні 5» учні обирають один із п’яти видів діяльності, самостійно працюючи над особистими цілями, тоді як вчитель може займатися індивідуально з учнями або групою учнів, які потребують додаткової уваги.

Видами діяльності ротаційної моделі «Щоденні 5» є такі:

1) читання для себе;
2) письмо для себе;
3) читання для когось;
4) робота зі словами;
5) слухання.

Першим етапом впровадження «Щоденних 5» є *«читання для себе»*. Його вчитель може застосовувати як під час уроку, так і впродовж дня. Він самостійно визначає час, коли

йому краще проводити цю діяльність. Важливим моментом під час виконання цього виду роботи є те, що учень самостійно обирає книгу чи текст для читання. Учитель не повинен нав'язувати свою літературу. Розпочинати цю діяльність потрібно із 5–10 хв. залежно від віку дітей і поступово збільшувати час для читання. Коли учні звикнуть, проблем із читанням не виникатиме. У класі можна створити куточок «Читацькі досягнення», щоб учні могли спостерігати за своїми успіхами. Після опрацювання книги діти мають виконати завдання для перевірки розуміння твору, а також для усвідомлення прочитаного.

Другий етап «Щоденних 5» – це «*читання для когось*». Під час виконання цього виду роботи учитель може запропонувати учням текст для читання. А також учні за інтересами можуть самостійно обрати книгу для роботи. Під час цієї діяльності учні об'єднуються у пари за інтересами. Такий вид роботи спонукає дітей вчитися співпрацювати, а саме слухати один одного, виконувати завдання в парі, ставити запитання за змістом прочитаного та аналізувати опрацьований твір. Учні мають виконувати «читання для когось» упродовж 20 хвилин. Але не слід одразу їх примушувати працювати весь цей час.

Третій етап «Щоденних 5» – це «*слухання*». Під час виконання цього виду роботи вчитель готує для учнів аудіозаписи, які вони обирають і слухають. А також учень може самостійно обрати аудіозапис для слухання. Сьогодні більшість учнів має різні ґаджети. Тому вони можуть їх використати для цього виду роботи. Після завершення «слухання» учні розпочинають роботу над виконанням підготовлених учителем завдань, які спрямовані на перевірку прослуханого. Під час «слухання» вони вчаться тривалий час сприймати інформацію, не відволікаючись, відпрацьовувати витримку, обмінюватися думками щодо прослуханого твору, аналізувати почуте.

Четвертий етап «Щоденних 5» – це «*робота зі словами*». Його можна використовувати на уроках мови і читання. Під час цього виду діяльності вчитель добирає слова, які б він хотів опрацювати з учнями. Також використовує і ті слова, які передбачені навчальною програмою. У свою чергу, діти можуть запропонувати опрацювати незнайомі слова, які вони зустріли під час читання художніх творів, розв'язуванні математичних задач, під час роботи з текстами на уроці природознавства. У процесі «роботи зі словами» учитель забезпечує школярів словниками, у яких вони можуть знайти визначення слів. Найкраще, щоб словники знаходилися у класі. Для пошуку тлумачення слів можна використовувати ґаджети, якщо вони є в учнів. Учитель для цього виду діяльності готує різні завдання для роботи. Це сприяє кращому засвоєнню, а також дає змогу закріплювати вивчений матеріал на уроках української мови. Для цієї роботи використовують стіну слів. Це місце у класній кімнаті, куди вчитель розміщує усі слова, які учні вивчають упродовж місяця. Школярі можуть у процесі навчання користуватися ними, звертати увагу на їх написання для кращого запам'ятовування. Стіна слів перебуває в полі зору учнів

П'ятий етап «Щоденних 5» – це «*письмо для себе*». Під час виконання цього виду роботи учитель може запропонувати учням будь-яку тему для письма. А також школярі за інтересами можуть самостійно обирати теми. Під час цієї діяльності учні займають зручне для письма місце і впродовж відведеного часу працюють. «Письмо для себе» допомагає школярам вчитися висловлювати думки і записувати їх на папері, розвивати зв'язне мовлення. Як і в попередніх щоденних видах діяльності, учитель разом із учнями складає правила, яких діти мають дотримуватися під час «письма для себе». Так, школярі мають змогу обрати таку тему для письма, яку б вони хотіли розкрити та, можливо, поділитися з іншими. Вони працюють як окремо, так і у малих групах, читають або пишуть в індивідуальній зоні. Відпрацьовування такої незалежності розвиває потребу краще писати та читати

Основними компонентами (етапами, видами діяльності) ротаційної моделі «Щоденні 3» є такі: **математика самостійно**; **математика разом**; **математичне письмо**.

1. «Математика самостійно»

Для цього виду діяльності можна застосовувати математичні ігри та кінестетичні вправи, при виконанні яких діти самостійно закріплюють вивчене за допомогою дій /

маніпуляцій з різними предметами. Наприклад: палички Кюїзенера, настільні ігри, конструктор LEGO, ребуси та головоломки, кубики та картки, танграми, математичні розмальовки тощо.

Також можна дозволити принести книгу з математичними завданнями з дому, а можна завантажити відповідну гру на смартфон.

2. «Математика разом»

Для цього виду діяльності дитина може самостійно обирати партнера, долучитися до малої групи або працювати з усім класом, виконуючи завдання, підготовлені вчителем. Завдяки «Математиці з другом» діти вчаться комунікувати, тоді як учитель допомагає налагодити співпрацю, пояснює правила ігор та етапи вирішення завдань.

Основою такої колективної діяльності найчастіше є математичні ігри: математичне доміно, утворення фігурок із паличок, лабіринти, математичне лото, пошук закономірностей, завдання на конструювання та моделювання, танграм.

3. «Математичне письмо»

У процесі роботи школярі відпрацьовують навички написання цифр, числових рядів, розв'язування задач, рівнянь, обчислення виразів, виконання нерівностей. Учитель готує завдання, які школярі мають виконувати впродовж відведеного часу.

Для учнів 1-2 класів це можуть бути завдання на роздаткових аркушах на кшталт: домалюй, обведи правильні числа, знайди правильну відповідь, пройди лабіринтом, продовж візерунок, знайди відмінності. Також діти можуть працювати над створенням власних завдань.

Отже, роль учителя під час застосування ротаційних моделей – це роль модератора і фасилітатора. Працюючи самостійно та в групах за ротаційними моделями «Щоденні 5» і «Щоденні 3», учні навчаються робити вибір, працювати самостійно, розвивають витривалість і відповідальність. Учитель має час на індивідуальну роботу з учнями, коли всі інші працюють самостійно, в парах чи групах. Правильно налаштована робота за ротаційними моделями сприяє вихованню відповідальної класної спільноти, коли кожний відповідає за себе і за інших, на відміну від тотального контролю вчителя.

5. Формування наскрізних умінь у молодших школярів в умовах діяльнісного навчання.

Державний стандарт початкової освіти містить вимоги до обов'язкових результатів навчання, в основу яких покладені ключові компетентності. Складовими ключових компетентностей є такі вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами. Оскільки зазначені уміння забезпечують успішне формування усіх ключових компетентностей, то вони отримали назву – наскрізні уміння. За своєю сутністю наскрізні уміння є «мякими навичками» або ж навичками 21 століття, які покликані забезпечити зв'язок навчальних результатів із особистісними якостями здобувачів освіти для успішної самореалізації випускників школи у дорослому самостійному житті.

Перелік наскрізних умінь, визначений Державним стандартом початкової освіти, а обгрунтування необхідності їх розвитку зазначено у пораднику для вчителя Нової української школи.

Науковцями наголошується, що за своєю суттю і складовими наскрізні уміння відносять до «м'яких навичок», які можна умовно розділити на три групи (сфери) – особистісна, соціальна та когнітивна. До особистісної сфери можна зарахувати творчість та емоційний інтелект, до соціальної сфери відносять уміння співпрацювати з іншими людьми, когнітивної – читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно та письмово, критичне та системне мислення, обґрунтування власної позиції, уміння розв'язувати проблеми, оцінювати ризики.

Увага до розвитку наскрізних умінь пов’язана із змінами в суспільстві, що знайшло своє висвітлення у визначенні мети Нової української школи, запитами батьків, зміною самих здобувачів освіти. Аналіз освітніх ліній Державного стандарту початкової освіти дає змогу зробити такі висновки: наскрізні уміння представлені у всіх освітніх галузях, проте система у їх представленні відсутня; різний ступінь та повнота виразу наскрізних умінь в освітніх галузях. Найбільш повно розкритий зміст наскрізних умінь критичного мислення, співпраці з іншими особами, уміння розв’язувати проблеми.

Шляхи розвитку м’яких навчик запропоновано в навчально-методичному посібнику «Формування наскрізних умінь у молодших школярів:навчально-методичний посібник (автори О.М.Мельник, Ю.П.Штанько, Г.В.Заставська).

Формою представлення системи роботи із розвитку наскрізних умінь авторами вибрано інфографіку, що є зручною для вчителя, візуалізує матеріал, забезпечує цілісність сприймання інформації. Розвиток кожного із наскрізних умінь має таку структуру: зміст наскрізного уміння, шляхи розвитку, умови розвитку. Крім того, вчителям пропоновано алгоритм діяльності із формування та розвитку наскрізних умінь, а також критерії, показники та рівні сформованості умінь, що дасть змогу здійснювати ефективний зворотний зв'язок, індивідуалізувати освітній процес.

6. Реалізація діяльнісного підходу в умовах дистанційного навчання.

Діяльнісний підхід, закладений у концепцію Нової української школи, вимагає організації навчального процесу, де учень є активним суб'єктом, а не пасивним об'єктом, що засвоює знання через власні дії та досвід. Проте, впровадження дистанційного навчання в умовах карантинних обмежень та воєнного стану стало серйозним викликом, особливо для початкової школи. Складність полягає у вікових особливостях молодших школярів, які потребують:

- постійної зовнішньої мотивації та контролю;
- допомоги у самоорганізації та використанні технічних засобів (часто залучення батьків);
- живого спілкування та ігрових форм діяльності.

На початкових етапах ДН значний відсоток педагогів обмежувався лише надсиланням завдань для самостійного опрацювання. Для реалізації діяльнісного підходу необхідно здійснити трансформацію освітнього процесу, адаптуючи традиційні методи до цифрового середовища.

Ефективна реалізація діяльнісного підходу дистанційно ґрунтується на кількох ключових принципах:

1. Створення "Трикутника партнерства" (Учні – Вчителі – Батьки)

В умовах дистанційного навчання батьки перетворюються на важливих суб’єктів освітнього процесу. У початковій школі це вимагає:

- чіткої комунікації з батьками щодо методики, обов’язків учнів та очікувань;
- можливості пасивної участі батьків під час взаємодії вчителя та учня, особливо для тих, хто потребує індивідуальної допомоги;
- організації регулярного зворотного зв'язку, де батьки та вчителі обговорюють успішність та індивідуальну освітню траєкторію дитини.

2. Адаптація методів для активізації пізнавальної діяльності

Діяльнісний підхід вимагає використання не лише пояснювально-ілюстративного методу, а й таких, що активують мислення:

- Діалогові та ігрові методи: трансформація традиційної бесіди в евристичний діалог.
- Проблемні та дослідницькі методи: створення ситуацій, де учні самостійно шукають розв’язання.

- Методи розвитку критичного мислення: застосування системи методів, спрямованих на аналіз інформації, а не її відтворення.

3. Використання змішаного режиму: поєднання синхронного (онлайн-уроки) та асинхронного (самостійна робота) навчання дозволяє забезпечити баланс між контролем, соціалізацією та індивідуальним темпом.

У дистанційному форматі цифрові інструменти стають необхідним середовищем для організації активної діяльності молодших школярів. Роботу слід розділяти на синхронний (онлайн) та асинхронний (самостійний) режими, кожен з яких вимагає специфічних інструментів і методів.

Синхронний режим використовується для прямої взаємодії, створення емоційного контакту, спільного обговорення та миттєвого зворотного зв'язку.

Основною формою є інтерактивний урок, метою якого є створення ситуації успіху, підтримання високого емоційного тонусу та здійснення інтерактивної оцінної діяльності. Під час онлайн-зустрічей ефективно застосовуються діалогові методи, елементи ігрового навчання та короткі мозкові штурми.

Цифрові інструменти. Платформами для проведення відеоконференцій слугують Google Meet, Zoom або Microsoft Teams. Для забезпечення справжньої інтерактивності вчитель використовує такі інструменти, як Nearpod або Pear Deck, що дозволяють вбудовувати опитування, малюнки та відкриті запитання безпосередньо у презентацію. Для спільної роботи та рефлексії застосовуються онлайн-дошки (наприклад, Miro або Padlet).

Асинхронний режим ідеально підходить для індивідуальної роботи, розвитку самостійності та формування навичок самоорганізації, що є важливим елементом діяльнісного підходу.

Ключовими формами є проєктна діяльність (групові та індивідуальні творчі проєкти) та модель "Перевернутий клас", де учень самостійно опрацьовує частину теоретичного матеріалу в зручний для себе час. Важливим є кінцевий етап – створення продукту (презентації, малюнка, міні-дослідження).

Отже, реалізація діяльнісного підходу в умовах дистанційного навчання в початковій школі можлива лише за умови усвідомленої трансформації ролі вчителя: від транслятора знань до організатора, фасилітатора та консультанта навчальної діяльності.

Діяльнісний підхід у ДН:

1. Забезпечує якість освіти навіть в умовах надзвичайних ситуацій.
2. Сприяє розвитку самостійності та ІКТ-компетентності молодших школярів, що є вимогою сучасності
3. Вимагає від педагогів постійного саморозвитку та освоєння нових цифрових інструментів для створення справді активного та інтерактивного освітнього середовища.